

Paying for Accidental Damage

רמב"ם ספר המצוות מצוות עשה רל"ו

היא שצונו בדין חובל בחבירו. והוא אמרו יתעלה "וכי יריבון אנשים" (שמות כ"א:י"ח), וזו היא הנקרא דיני קנסות. וכבר בא הכתוב שהוא כולל דיני קנסות כולם, והוא אמרו יתעלה "כאשר עשה כן יעשה לו" (ויקרא כ"ד:י"ט) שילקח ממנו תמורת מה שציערו לפי שיעור הצער, כמו שבאה בה הקבלה ואפילו לא היה אלא שביישו לבד, הנה הוא יקנס בממונו השעור ההוא. ודע שדיני הקנסות אלו כלם דיני אדם באדם, וכן כשהזיקה בהמה את האדם או האדם את הבהמה, הנה לא ידונו בהם ויקנסו זולת הבית דין הסמוכין בארץ ישראל. וכבר התבאר דקדוקי דין מצוה זו בפרק א' מבבא קמא. (ואלה המשפטים, רמב"ם הלכות חובל ומזיק פ"א):

שמות כ"א

(כט) וְאִם שׁוֹר־נֹגֵחַ הוּא מִתְמַל שְׁלֹשִׁים וְהוֹעֵד בְּבַעְלָיו וְלֹא יִשְׁמְרֵנוּ וְהִמִּית אִישׁ אִוְ אִשָּׁה הַשׁוֹר יִסְקָל וְגַם-בְּעַלָּיו יוּמָת:

רש"י שם

מתמל שלשם – הרי שלש נגיחות.

שמות פרשת משפטים פרק כא

(כד) עֵין תַּחַת עֵין שֵׁן תַּחַת שֵׁן יָד תַּחַת יָד רֶגֶל תַּחַת רֶגֶל: (כה) כֹּזֵב תַּחַת כֹּזֵב פֶּצַע תַּחַת פֶּצַע חֲבוּרָה תַּחַת חֲבוּרָה:

מסכת בבא קמא כ"ו. -כו:

מתני': אדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד בין ער בין ישן סימא את עין חבירו ושיבר את הכלים משלם נזק שלם.

גמרא: ... מנא הני מילי? אמר חזקיה. וכן תנא דבי חזקיה אמר קרא {שמות כ"א:כ"ה} "פצע תחת פצע" לחייבו על השוגג כמזיד ועל האונס כרצון. האי מבעי ליה ליתן צער במקום נזק, א"כ לכתוב קרא פצע בפצע מאי תחת פצע ש"מ תרתי.

מסכת בבא מציעא פ"ב:

תנו רבנן: המעביר חבית לחבירו ממקום למקום ושברה, בין שומר חנם, בין שומר שכר, ישבע. דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: שומר חנם ישבע, נושא שכר ישלם. רבי אליעזר אומר: זה וזה ישבע, ותמיה אני אם יכולין זה וזה ליטבע.

למימרא דסבר רבי מאיר "נתקל לאו פושע הוא". והתניא: נשברה כדו ולא סילקו, נפלה גמלו ולא העמידה, רבי מאיר מחייב בהזיקו, וחכמים אומרים: פטור מדיני אדם ונחייב בדיני שמים. וקיימא לן דב"נתקל פושע" פליגי!

תוספות שם ד"ה וסבר רבי מאיר

וא"ת כי נמי סבר רבי מאיר דנתקל לאו פושע הוא אלא אנוס אמאי פטור והא אדם המזיק מרבינן (ב"ק דף כו:) מפצע תחת פצע לחייב על אונס כרצון וי"ל דלאו בכל אונס חייב אדם המזיק

תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת בבא קמא פרק ב הלכה ח

מתני' אדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד בין ער בין ישן סימא את עין חבירו ושיבר את הכלים משלם נזק שלם: **גמ'** א"ר יצחק מתניתא בשהיו שניהם ישינין אבל אם היה אחד מהן ישן ובא חבירו לישן אצלו זה שבא לישן אצלו הוא המועד:

רמב"ן שם ד"ה ואתא רבי יהודה

... ומצאתי בתוס' בב"ק (כ"ז ע"ב) שמפרשין אותה משו' אדם המזיק, וא"כ למה פטרוהו לדברי האומ' אנוס הוא, והלא אדם מועד לעולם בין באונס בין ברצון. והם השיבו שאינו חייב באונסין גדולים, וסמכו אותה מן הירו' שאמרו בישן ובא חבירו וישן אצלו הוא המועד, ואי אפשר להעמידה דהתם משום דשני פשע בעצמו, וכן מה שאמרו באם היה בעל קורה ראשון ובעל חבית אחרון וכלה מתני', וכן מה שאמרו לפי שאין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכי' כלם כשהם אדם המזיק משו' פשיע' דניזק פטרו בהם או שהן בור כגון שהלה נתקל בו ואין לי להאריך כאן.

רמב"ם הלכות חובל ומזיק ו:א

המזיק ממון חבירו חייב לשלם נזק שלם. בין שהיה שוגג בין שהיה אנוס. הרי הוא כמזיד. כיצד, נפל מן הגג ושיבר את הכלים, או שנתקל כשהוא מהלך ונפל על הכלי ושברו, חייב נזק שלם, שנאמר "ומכה בהמה ישלמנה" (ויקרא כ"ד:כ"א), ולא חילק הכתוב כאן בין שוגג למזיד.

מגיד משנה שם

המזיק ממון חבירו וכו' – משנה בפרק כיצד הרגל (דף כ"ו) וכבר כתבתי פ' ראשון דאונס גמור שכתבו ז"ל שהוא פטור והרב לא חילק:

כסף משנה שם

המזיק ממון חבירו חייב וכו' – כתב הרב המגיד והרב לא חילק, ויש לתמוה על הרב המגיד שהרי מדין היה עולה בסולם ונשמטה שליבה מתחתיו שכתב רבינו בסמוך משמע בהדיא שהוא פטור באונסים גמורים, וכ"כ שם הרב המגיד עצמו לדעת רבינו:

רמב"ם חובל ומזיק ו:ד

היה עולה בסולם ונשמטה שילבה מתחתיו ונפלה והזיקה, אם לא היתה מחודקת וחזקה, חייב, ואם היתה חזקה ומחודקת ונשמטה או שהתליעה, הרי זה פטור, שזו מכה בידי שמים היא. וכן כל כיוצא בזה. וכל אלו הדברים ברשות הניזק, אבל ברשות המזיק, פטור עד שיתכוון להזיק, כמו שביארנו:

ראב"ד שם

א"א. תמה אני מאי שנא אונס זה מרוח שאינה מצויה ומן הישן? ובגמרא משמע דלא איתלע אונס, דאי איתלע לאו אונס.

שולחן ערוך חושן משפט סימן שעח

(א) אסור להזיק ממון חברו. ואם הזיקו, אף על פי שאינו נהנה, חייב לשלם נזק שלם, בין שהיה שוגג בין שהיה אנוס. דוקא שאינו אנוס גמור, כמו שיתבאר. כיצד, נפל מהגג ושבר את הכלי, או שנתקל כשהוא מהלך ונפל על הכלי ושברו, חייב נזק שלם.

(ב) נפל מן הגג והזיק, חייב לשלם נזק שלם, בין שנפל ברוח מצויה בין שנפל ברוח שאינה מצויה. לדלא מקרי אנוס גמור (טור).

(ג) היה עולה בסלם ונשמטה שליבה מתחתיו ונפל והזיק, אם לא היתה מהדקת וחסקה, חייב. ואם היתה חסקה ומהדקת ונשמטה או שהתליעה, הרי זה פטור, שזו מכה בידי שמים היא. וכן כל פיצא בזה.

ש"ך שם

(א) ודוקא שאינו אנוס כו' – הל' מגומגם וכך הל"ל וי"א דוקא שאינו אנוס גמור, דמלשון הרמב"ם והמחבר משמע דאין חילוק. וכ"כ הרב המגיד דלהרמב"ם אין חילוק.

ערוך השולחן חושן משפט שעח:

... ולכן כשהרוח שאינה מצויה עקר המעקה או עקרו מע"ג המעקה והפילו הוי אנוס גמור [ט"ז] ולדינא ודאי דבכה"ג גם רבותינו בעלי הש"ע יודו לזה ואפשר דגם הרמב"ם יסבור כן דהוה כמכה בידי שמים:

שולחן ערוך אורח חיים תרצ"ה:

הגה: ויש אומרים דאם הזיק אחד את חברו מכח שמחת פורים, פטור מלשלם (ת"ה סימן ק"י). ועיין בח"מ בדיני נזיקין.

משנה ברורה שם

(יג) דאם הזיק וכו' – בב"ח מחלק בין היזק גדול לקטן בין בגוף בין בממון דבהיזק גדול מקפידין ואין מנהג לפטור בהיזק גדול:

(יד) מכח שמחת פורים – פי' שעשה מכח שמחה אבל אם כיון להזיק חייב:

שולחן ערוך חושן משפט שעח:ט

להגה: בחורים הרוכבים לקראת חתן וכלה והזיקו זה את זה ממון חברו דרך שמחה ושחוק, וכן בשאר דבר שמחה, הואיל ונהגו כן, פטורין (מרדכי סוף פרק הישן ותוספות ופרי"ש ואגדה פרק לולב וערבה), מכל מקום, אם נראה לבית דין לעשות סג נגדר, הרשות בידם (פסקי מהרא"י סימן ר"י).

שולחן ערוך חושן משפט תכא:

שנים שנתאבקו יחד, ואחד הפיל חברו לארץ, ונפל עליו וסמא את עינו, פטור.

סמ"ע שם ס"ק י'

וסימא את עינו פטור – טעם הדבר כיון דהתאבקו שניהם ברצון וכל אחד דעתו היה להפיל חברו וכל אחד ידע שא"א לצמצם שיפילו דוקא באופן שלא יהיה בו היזק ה"ל כאלו נתיאשו ומחלו אהדדי שאף אם יארע לא' היזק יהיה מה שיהיה כיון שלא נתכוון חברו להזיקו אלא שקרה לו דרך נפילתו שיהיה פטור